

नीजि विद्यालयमा कार्यरत महिला शिक्षिकाहरुको शसक्तिकरण र
निर्णय निर्माणमा भूमिका समाजशास्त्रिय
एक अध्ययन

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर
तहको उपाधि प्राप्तिको लागि आंशिक आवश्यकता
परिपुर्तिको लागि प्रस्तुत गरिएको शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

बाबुराम भट्टराई

सिम्बोल नं. २८२८०९

रजिष्ट्रेशन नं. ६-१-४०-१८७२-२००४

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय किर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिका लागि छात्र बाबुराम भट्टराई द्वारा “निजि विद्यालयमा कार्यरत महिला शिक्षिकाहरुको सशक्तिकरण र निर्णय निर्माणमा भूमिका समाजशास्त्रीय एक अध्ययन” विषयक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पारिएको हो । अतः यस शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनका निम्ति सिफारिस गर्दछु ।

.....
डा. टिकाराम गौतम
शोध निर्देशक

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

स्वीकृति पत्र

छात्र बाबुराम भट्टराईले तयार गरी पेश गरेको “निजि विद्यालयमा कार्यरत महिला शिक्षिकाहरुको सशक्तिकरण र निर्णय निर्माणमा भूमिका समाजशास्त्रीय एक अध्ययन” विषयक शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि उचित ठहरिएकोले स्वीकृत गरिन्छ ।

संयोजक

डा. टिकाराम गौतम

.....

शोध निर्देशक

प्रा. मधुसुदन सुवेदी

.....

बाह्य निर्देशक

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको लागि तयार गरिएको यो शोधपत्र निजि विद्यालयमा कार्यरत महिला शिक्षिकाहरुको सशक्तिकरण र निर्णय निर्माणमा भूमिका माजशास्त्रीय एक अध्ययनलाई प्रस्तुत रूपमा पूर्णतया प्रदान गर्ने क्रममा निरन्तर सहयोग, हौसला, प्रोत्साहन एवं सुभावा सहित अमूल्य समय दिई सहयोग गर्नु भएको मेरो शोध निर्देशक आदरणीय गुरु डा. टिकाराम गौतम प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु। बाह्य निर्देशक प्रा. मधुसुदन सुवेदी र अन्य गुरुवर्गहरुमा पनि यस शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा विविध सहयोग गरिदिनु भएकोमा आभार व्यक्त गर्दछु।

यस शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा उत्तरदाता महिला शिक्षिकाहरु जसले आफ्नो कठिन र कार्यव्यस्त जागिरको समयमा पनि विभिन्न प्रश्न एवं जिज्ञासाहरुको सही उत्तर दिएर सहयोग गर्नु भएकोमा वहाँहरुलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु। शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सहयोग गर्नु हुने सहयोगी साथीहरुलाई पनि कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु।

मेरो जीवनको हरेक पाइलामा उत्साह र उर्जा प्रदान गरी मलाई यस अवस्थामा ल्याउने बुवा युवराज भट्टराई र आमा अप्सरा भट्टराई लाई पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु।

यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा हरेक पाइलामा सहयोग गर्नुहुने मेरो श्रीमती अर्चना पौड्याललाई धन्यवाद दिन चाहान्छु। साथै शोध पत्र तयारीको क्रममा कम्प्युटरको सम्पूर्ण कार्य गरी सहयोग गर्ने भाई रबिन गौतमलाई पनि धन्यवाद दिन चाहान्छु।

बाबुराम भट्टराई

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषय सूची

अध्याय एक : १. परिचय	१-६
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	५
१.४ अध्ययनको महत्व	६
१.५ अध्ययनको संगठन	६
अध्याय दुई : २. सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन	७-१५
२.१ महिला सशक्तिकरण	७
२.२ शैक्षिक स्थिति	९
२.३ महिला सम्बन्धि फरक फरक दृष्टिकोण	१२
१. मार्क्सवादी दृष्टिकोण	१२
२. परनिर्भरताको दृष्टिकोण	१३
३. संरचनात्मक दृष्टिकोण	१३
४. महिलावादी दृष्टिकोण	१३
क. आमूल महिलावाद	१४
ख. उदार महिलावाद	१४
ग. समाजवादी महिलावाद	१५
अध्याय तीन : ३. अनुसन्धान पद्धति	१६-१६
३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट र यसको औचित्य	१६
३.२ अनुसन्धान ढाँचा	१६
३.३ नमुना छनौट	१७
३.४ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	१७
३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि	१७
३.५.१ प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन विधि	१८
३.५.१.१ अन्तवार्ता विधि	१८
३.५.२ द्वितीय तथ्याङ्क संकलन विधि	१८
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रस्तुतिकरण	१९

३.७ अध्ययनको सीमा	१९
अध्याय : ४ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण	२०-३०
४.१ महिला शिक्षिकाहरूको सशक्तिकरण अवस्था	२०
४.१.१ उमेरगत विवरण	२१
४.१.२ जातिय स्थिति	२२
४.१.३ धार्मिक स्थिति	२३
४.१.४ विवाहको उमेरगत विवरण	२४
४.१.५ पारिवारिक संरचना	२५
४.१.६ परिवारको आकार	२७
४.१.७ छोरा/छोरीलाई बढी प्राथमिकता	२८
४.१.८ घरमूलीका आधारमा महिला शिक्षिकाहरूको विवरण	२९
४.१.९ शैक्षिक स्थिति	३०
अध्याय : ५ महिला सशक्तिकरण निर्णय निर्माण	३२-४३
५.१ महिला सशक्तिकरण	३२
५.१.१ उत्तरदाताहरूको पारिवारिक पेशागत विवरण	३२
५.१.२ महिला शिक्षिकाहरूको मासिक आम्दानी विवरण	३३
५.१.३ भूस्वामित्वको स्थिति	३५
५.१.४ केटाकेटीको रेखदेख वा हेरचाह	३६
५.१.५ विवाहबारे महिला शिक्षिकाहरूको धारणा	३७
५.२ निर्णय अधिकार	३८
५.२.१ पारिवारिक तथा आर्थिक निर्णयमा महिला शिक्षिकाहरूको सहभागिता	३९
५.२.२ स्थानिय नीति निर्माण तहमा महिलाहरूको सहभागिता	४१
५.३ महिला शिक्षिकाहरूको व्यक्तिगत अध्ययन	४१
५.३.१ शर्मिला कुँवर	४२
५.३.२ सुशिला पन्थी	४३
अध्याय : ६ सारांश र निष्कर्ष	४४-४६
६.१ सारांश	४४

६.२ निष्कर्ष

४६

सन्दर्भग्रन्थ सूची

प्रश्नावली